

Katsaus Pertunmaan historiaan

Pertunmaan kunta kuuluu maantieteellisen sijaintinsa puolesta kahteen kulttuureiltaan erilaiseen "heimoalueeseen", Itä-Hämeeseen ja Savoan. Pertunmaa on muodostettu Hartolasta, Joutsasta ja suurimmaksi osaksi Mäntyharjun kunnasta yhteen liitetystä alueista.

Voidaankin sanoa, että Pertunmaa on muodostunut itsestään. Suurten edellä mainittujen emäpitäjien takamailla asuneet ihmiset ovat aikanaan kaivanneet omaa hallinnollista keskusta. Aluksi Pertunmaalle muodostui seurakunta, ja vasta sen jälkeen on otettu käyttöön oma kunnallishallinto, Pertunmaa on itsenäistynyt vuonna 1926.

Pertunmaan historiaan liittyvät kiinteästi hämäläisten ja savolaisten rajariidat. Vuonna 1452 Ruotsin kuningas Kaarle VIII Knuutinpoika vahvisti heimorajan kulkemaan Pertunmaalla Savon- ja Hämeen-Hartosen järvien kannaksen kautta ja halkoi osittain Hämeen-Hartosen. Rajan kulkusuuntaa osoittavat Hämeen-Hartosen järvissä oleviin kiviin jo 1414 hakatut rajamerkit 88 ja 89.

Häme- ja Savo-Hartonen järvet löytyvät Pertunmaalta pitäjän pohjoisreunalla Hartosenpään kylästä, kirkonkylältä Mikkeliin päin ajettaessa.

Tänä päivänä maakuntaraja Savon ja Hämeen välillä kulkee kutakuinkin Heinolan maalaiskunnan ja Pertunmaan rajalla. 5-tiellä raja on merkitty kyltein.

Mistä Pertunmaa on saanut nimensä?

Milloin Pertunmaa on nimensä saanut on lienee tuntematon seikka. Ennen kuin tämä nimi tuli itsenäisen seurakunnan ja pitäjän nimeksi, tarkoitettiin sillä Mäntyharjun kunnan silloisen pitäjän laajinta kylää, josta osa on tänä päivänäkin Mäntyharjun kunnan alueella. Mutta jo Hämeen vanhimmassa maakirjassa vuodelta 1539 mainitaan Pertunmaa itsenäisenä Suur-Sysmään kuuluvana kyläkuntana, jossa silloin oli seitsemän taloa. Paikkakunnalla yleinen tarina kertoo Perttu-nimisestä miehestä, joka muinoin yksinään hallitsi koko Pertunmaata. Myös peninkulman pituinen Peruvesi, jonka ympärillä hänen maansa sijaitsivat, oli ennen nimeltään Pertunvesi, ja tämä nimi vanhoissa kartoissa vieläkin esiintyy. Pertun asuinpaikaksi kansantarina on määritellyt lähellä Pertunmaan kirkonkylää sijaitsevan Peruveden Ahvenlahden pohjukan, jossa on vanhoja asutuksen jälkiä, ja paikka on nimeltään Pertunautio.

Pertunmaan kirkon historia

1850- luvulla lienee ensi kerran tullut esille oman kirkon hankkiminen Pertunmaalle. Yhteinen asia oli kaikkien mielestä tärkeä, mutta erimielisyys syntyi siitä, perustetaanko oma seurakunta vaiko rukoushuonekunta. Toisena kompastuskivenä nähtiin kirkon sijaintipaikka.

Kesällä 1896 asia oli kuitenkin jo niin hyvällä tolalla, että arkkitehti J. Stenbäck kävi Pertunmaalla. Vierailullaan arkkitehti tarkasti kirkon rakennuspaikan, ja häneltä tilattiin piirustuksetkin. Kirkon vastustajat valittivat tuomiokapituliin ja näin hanke jälleen kerran jäi useaksi vuodeksi lepäämään.

Mäntyharjun ja Hartolan papisto suhtautui sangen kylmäkiskoisesti Pertunmaan seurakunta-hankkeeseen. Papisto esitti että jos tyydyttäisiin omaan rukoushuoneeseen, he voisivat käydä saarnaamassa suurta korvausta vastaan muutaman kerran vuodessa.

Markku Pulier

Asia olisi jäänyt ehkä unohduksiin pidemmäksikin aikaa, ellei paikkakunnalla olisi ollut mies, jolle kirkkoasia oli niin tärkeä. Tämä mies oli Markku Pulier Vedenpään kylästä, joka sijaitsee kirkonkylälle ulottuvan Pienivesi

-nimisen järven rantamailta. Markku Pulier asui lapsettomana iäkkään vaimonsa kanssa pienessä talossaan. Oppimattomana miehenä hän ei osannut kirjoittaakaan, mutta jokaisesta seurakunta-asiaa koskevan kokouksen pöytäkirjasta löytyy hänen puumerkkinsä.

Vuonna 1907 Markku Pulier rakennutti yksinään rukoushuoneen ja lahjoitti sen paikkakuntalaisille. Sama rukoushuone vihittiin huhtikuussa 1925 Pertunmaan väliaikaiseksi kirkoksi. Projekti oli vienyt Markulta omaisuuden, mutta Jumalan valtakunnan työ oli tullut tehdyksi ja seurakuntakysymys ei enää sen koommin Pertunmaalla unohduksiin jäänyt.

Markku Pulierista on saatavilla kirja nimeltään Markku Pulier eli kanonisoimaton pyhimys. Kirjan löydät Pertunmaan kirjastosta, sekä myynnissä kunnantoimistossa.

Kirkkoherra K.V. Petrell

Vuonna 1916 Mäntyharjun kirkkoherraksi tuli K.V. Petrell, joka vaivojaan ja varojaan säästämättä alkoi toimia Pertunmaan hyväksi. Pertunmaalainen isäntä tokaisi kuullessaan Pertunmaan omien kirkonkellojen soivan ensi kerran: "Ilman Markkua ja Petrelliä ei noita vielä kuuluisi"

Pertunmaalle oma pappila

Syysllä 1917 alettiin Pertunmaalle puuhata omaa pappilaa. Pappilan tonttimaaksi saatiin peräti viisi erilaista lahjoitustarjousta. Lisäksi lahjoituksena saatiin myös neljä huonetta sisältävä hirsinen rakennus pappilaksi. Vapaaehtoisena talkootyönä siirrettiin rakennus paikalleen ja tarvittavat lisähirret tuotiin niin ikään lahjoituksena rakennustyömaalle. Talkootyönä raivattiin hautausmaa ja lahjoitetuista puista rakennettiin aita ympärille.

Isännät ottivat tehtäväkseen huolehtia siitä etteivät pappilasta polttopuut pääsisi loppumaan. Muita lahjoituksia olivat urkuharmoni sekä rukoushuonetta korjattiin parempaan kuntoon.

Pertunmaan pappila sijaitsee kirkonkylällä Pienenveden rannalla Pertunmaan urheilukenttää vastapäätä.

Hartolan seurakunta antaa vanhan kirkkonsa Pertunmaalle

Vuonna 1918 Hartolan seurakunta lupasi antaa vanhan kirkkonsa tapuleineen Pertunmaan silloiselle rukoushuoneyhdistykselle.

20 päivä maaliskuuta 1924 Pertunmaan seurakunta itsenäistyi ja toiminta kaikessa laajuudessaan alkoi vuonna 1926

Hartolaan oli valmistunut uusi ja mahtava kivikirkko vuonna 1913. Vanhaa kirkkoa ei kannattanut enää korjata, vaan se päätettiin myydä Pertunmaan uudelle seurakunnalle nimellisestä 3.000 markan kaupaninnasta.

Hartolan kirkko siirretään Pertunmaalle

Yksinäisenä ja hylätyn näköisenä kirkko kyyhötti Hartolassa Koskipään ja Ekon kartanoiden rannattomilla pelloilla.

Kaikkien silloisten laskelmien mukaan kirkkoa ei olisi kannattanut siirtää Pertunmaalle. Silloin tarttui asiaan Pertunmaan nuori ja innokas kirkkoherra Aarne Kalliala. Kirkkoherra sai pitäjäläiset innostumaan asiasta niin paljon, että päätettiin järjestää suuret talkoot.

Ilmaista talkoovoimaa tuli paljon ja mallasohria tuli ilmaiseksi enemmän kuin olisi tarvittu. Epäilijöitä oli enää vain Hassun Pekko, joka epäili "Miten kirkko mahtuu Siltalan kapeikossa, kun sen huoneet ulottuvat molemmin puolin maantietä?"

Hassun-Pekko: Juhana Pietari Komppa (s.1852 ja kuollut 27.12.1922) ei kuulunut Pertunmaan väestöön, vaan oli kyliä kiertelevä muusikko joka lukutaidottomana soitteli korvakuulolta oppimiaan kappaleita häissä ja hautajaisissa. (Lauri Honkanen, Lihavanpään Kylähistoria)

Kun kirkkoa lähdettiin Hartolaan purkamaan, oli kirjailija Maila Talvio, "Hartolan tytär", keksinyt että kirkosta pitää muodostaa Itä-Hämeen museo. Neuvotteluiden jälkeen Pertunmaan seurakunta taipui myymään ostamansa kirkon museoksi 40.000 markasta. Silloin Pertunmaan kirkkoherra Kalliala saapui paikalle, jonne oli myös nimismies kutsuttu estämään purkutyöt. Kalliala sanoi "Tuokaa vahvat nimet paperille niin kirkko myydään 40.000 markasta" Kun nimiä ei kuulunut, käski Kalliala Pertunmaan miehet kirkon katolle, ja niin kirkko purettiin.

Suuret talkoot

Ajotalkoita järjestettiin kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla oli mukana 300 ja toisella kerralla 200 hevosta.

Kirkko varastettu!

Valtakunnan sanomalehdissä kerrottiin, että pertunmaalaiset varastivat Hartolasta kirkon. Se oli huonoa mainosta uudelle seurakunnalle. Kirkon hirsistä rakennettiin rukoushuoneeseen liitettynä Pertunmaan kirkko ja lopuista hirsistä tehtiin vielä seurakuntatalo.

Puhe kirkon varastamisesta on aiheettomana aikoja sitten unohtunut.

Pertunmaan kirkko on läänin vanhin puukirkko ja toiseksi vanhin käytössä oleva kirkkorakennus. Kirkon kellot ovat peräisin mikkelin vanhasta sotilaskirkosta. Pertunmaan kirkko on remontoitu paremmin tarkoitustaan vastaavaksi seurakunnan kirkoksi vuonna 1996

Suuri Savontie

Nykyisen Pertunmaata halkovan valtatie-5:n "esi-isänä" voidaan pitää tienpätäkää, joka nykyään tunnetaan Koirakiven museotienä. Tie on kaiken kaikkiaan noin 10 km pitkä, ja sinne pääsee Kuortista noudatteleamalla vanhaa "asfaltti" 5-tien linjausta Höltän kylälle, jossa on museotien opasteet.

Kuortin - Koirakiven museotie osuus on 6,2 kilometrin mittainen sorapintainen tie, joka on osa suurta Savontietä. Suuri Savontie johti Hämeenlinnasta Mikkelin kautta Savonlinnaan. Tien syntyvaiheet liittyvät Olavinlinnan perustamiseen 1470 luvulla.

Tie mainitaan Jaakko Teitin luettelossa yleisenä tienä 1550 luvulla. Tie muodostui jo varhain Hämeen ja Savon tärkeimmäksi yhdystieksi.

Tie pysyi vuosisatoja polku- ja ratsutienä. Tietä voitiin ajaa jo 1600 luvulla kärryillä ja 1700 luvun puolivälissä vaunuilla. Tie laitettiin kiertämään Pertunmaan kirkonkylän kautta 1840 luvulla.

Pertunmaan myyttistä historiaa

"Sotapäällikön hauta"

Pertunmaalla on säilynyt kirjallisten lähdetietojen lisäksi runsaasti muistitietoja isonvihan ajoilta, josta ilmenee, että tuo aika on jättänyt syvät jälkensä paikkakunnan elämään. Venäläiset kasakat polttivat tuolloin paikallisen

Honkaniemen talon, jonka lähistöllä Haikanniemessä Peruveden rannalla väitetään olevan Kivekkään suvun vanhoja hautoja. Tarina kertoo, että sinne olisi haudattu eräs suuri ruotsalainen sotapäällikkö aseineen ja muine senaikaisine kalleuksineen.

Vielä tänäkin päivänä tällä paikalla kohoaa laeltaan tasainen ja kivetön kumpu. Se eroaa ympäristöstään säännöllisen muotonsa takia. Kummun maaperää tutkittaessa voidaan olettaa, että paikalle on siirretty maata läheisestä notkosta ja muodostettu siten hautakumpu muuten voimakkaasti kiviperäisen maan päälle. Siitä mitä kumpu todellisuudessa kätkee sisälleen, ei tiedä kukaan. Kenties onkin parempi, että kumpu jätetään omaan rauhaansa.